

TOHI FAKAMO'ONI SIVI MO'UI LELEI MO E FAKA'ATA 'O E FATAFATA'

NGAAHI FAKAMATALA MA'A' E TOKOTAHA TOHI KOLE'

Immigration New Zealand
TE RATONGA MANENE

Department of Labour
TE TARI MAHI

Ko e ki'i tohi' ni 'e ala tokoni atu ia kiate koe ke fakakakato ho'o Tohi Fakamo'oni Sivi Mo'ui Lelei' mo e Faka'ata 'o e Fatafata' (Foomu NZIS Fika1007). 'E ui 'a e foomu ko 'eni' ko e 'Tohi Fakamo'oni Sivi Mo'ui Lelei' 'i he ki'i lau'itohi ko 'eni'.

FAKAMATALA FAKALŪKUFUA

Ko e hā hono taumu'a 'o e tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei ko 'eni'?

Ko kinatolu kotoa pē 'oku nau fiema'u nofo fonua 'i Nu'usila' ni, 'oku mātu'aki fiema'u ia ke nau ma'u ha tu'unga mo'ui lelei 'oku taau mo fe'unga' ('E tokoni atu 'a e ki'i tohi ko ia ko e 'Ngaahi Me'a 'oku Fiema'u ke Fakamo'oni'i'aki 'a ho'o Mo'ui Lelei' (pe Health Requirements), 'a ia 'oku ui ko e NZIS 1121 ki hono ngaahi fakakiiki'). Ko e Tohi Fakamo'oni Sivi Mo'ui Lelei' (NZIS, 1007) 'oku 'i loto ai 'a e ngaahi fakamatala 'o fekau'aki mo e tu'unga mo'ui lelei 'oku' ke ma'u, 'a ē 'oku fiema'u 'e he Potungāue Fefolau'aki 'a Nu'usila' ke vakai'i'aki pe 'oku' ke 'ausia 'a e tu'unga mo'ui lelei 'oku fiema'u' pe 'ikai.

Ko fē 'a e taimi 'e ngāue'aki ai 'a e tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei ko 'eni'?

Kuo pau ke ke ngāue'aki 'eni kapau 'oku' ke fakahoko ha kole visa fakataimi pe ngofua folau ki Nu'usila 'i ha vaha'a taimi 'oku' ke fakakaukau 'e lōloa ange 'i he māhina 'e 12 pe ko ha'o kole **nofo fonua**.

'E fēfē kapau ne u 'osi fakahū atu 'e au ha tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei fakataha mo 'eku tohi kole folau fakamuimui taha'?

Kapau ko ho'o kole nofo fonua, kuo pau pē ke ke toe fakakau ai 'e koe mo ha tohi fakamo'oni mo'ui lelei fo'ou.

Kapau leva ko ho'o kole visa pe ngofua folau fakataimi pē ka na'a' ke 'osi fakahū atu 'e koe ha'o tohi fakamo'oni mo'ui lelei 'i ho'o kole folau kimu'a ange' 'i loto 'i ha ta'u 'e ua, kuo pau leva ke ke femahino'aki koe mo ho'o 'ōfisa 'oku ngāue ki ho'o kole folau' pe 'e toe fiema'u ha tohi fakamo'oni mo'ui lelei pe 'ikai.

Ko fē 'a e feitu'u 'e fakahoko ai hoku sivi mo'ui lelei?

'I he ngaahi fonua ko ia 'oku 'osi 'i ai pē 'a e lisi ia 'a e Potungāue Fefolau'aki 'a Nu'usila' 'o e kau toketā mo e kau fakahoko faka'ata kuo 'osi fakapapau'i ke nau fakakakato

'a e ngāue ki he tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei', kuo pau ke fakahoko pē 'a e sivi' ni ia 'e ha taha 'o e kau toketā mo e kau fakahoko faka'ata 'i he lisi' ni. Kapau 'e fiema'u ha fakakiiki ki heni, pea' ke vakai ki he tu'asila ko 'eni' 'i he initaneti' ko e www.immigration.govt.nz.

Kapau leva 'oku' ke nofo koe 'i ha fonua 'oku 'ikai 'i ai ha kau toketā mo ha kau 'ōfisa mo'ui kuo 'osi lesisita ngāue fakafaito'o, 'e lava pē ke fakahoko mo fakakakato 'a ho'o tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei' 'e ho'o toketā fakafāmi'.

Fakatokanga'i ange: 'Oku 'ikai ha kau toketā pau ia 'i Nu'usila' ni ki hono fakakakato 'o e ngaahi tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei'. Kapau 'oku' ke 'i Nu'usila ka 'oku 'ikai ha'o toketā, kātaki 'o vakai ki he tohi telefoni' ki he lisi 'o e kau toketā ofi atu kiate koe'.

Ko e hā nai hono fuoloa 'o hono fakakakato 'o e tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei'?

Te ke ngali tatali pē ke ma'u ha'o 'apoinimeni ki ha sivi mo'ui lelei, ko ia ai 'e fiema'u hao taimi lahi ke ke mateuteu ai kimu'a pea toki fakahoko ho'o kole ngofua folau'. Hili hono fakahoko ho'o sivi mo'ui lelei', 'e lava pē ke ke ma'u ia 'i hili ha uike 'e ua pe tolu. Ko hono 'uhinga' he kuo pau ke fakatatali ia ki he ngaahi ola 'o e ngaahi sivi toto' mo e faka'ata'.

Fakatokanga mahu'inga: Kapau leva 'oku' ke kei mo'ua 'i ha fa'ahinga fokoutua 'oku 'ikai fu'u fakatu'utāmaki pe 'oku' ke lolotonga folo ha fo'i'akau tu'unga 'i ha'o puke, kātaki 'o toe toloi atu 'a ho'o 'apoinimeni' kae'oua kuo' ke sai.

Ko e hā 'a e ngaahi me'a te u lava atu mo ia ki he sivi mo'ui lelei'?

- Foomu Fakamo'oni Sivi Mo'ui Lelei mo e Faka'ata 'o e Fatafata' (NZIS 1007) 'a ia kuo' ke 'osi fakafonu kotoa ai 'a e kongā A, H, I mo e J.
- Paasipooti 'oku lolotonga 'aonga ke ngāue'aki ke fakahaa'i ai ko koe tonu ia.

- Lau'i tā paasipooti 'e 3.
- Matasio'ata vaivai kapau 'oku' ke ngāue'aki eni.
- Lipooti mo'ui lelei mei' ha toketā makehe, tautautefito kapau 'oku' 'i ai hao mahaki tauhi.
- Fakaikiiki 'o ha fa'ahinga faito'o pe fo'i'akau 'oku' ke lolotonga ngāue'aki (kuo pau ke hā ai 'a e hingoa 'o e faito'o ko ia' mo e lahi 'o e faito'o 'oku fiema'u ke ke folo').

'E lava ke u ha'u mo ha taha kehe ki hoku sivi?

'Io, 'e lava pē ke ke lava mai mo ha taha kehe, pehē foki mo ha taha fakatonulea. Kapau 'oku' ke fiema'u ke ke lava atu mo ha tokotaha fakatonulea pea' ke kātaki 'o fua fetu'utaki atu ki he tokotaha te ne fakahoko ho sivi mo'ui lelei' kimu'a 'i ho taimi sivi' 'o fakahā atu ai kapau te ke lava mai mo ha tokotaha fakatonulea. Ko ho'o tokotaha fakatonulea' 'e lava pē ko ha tokotaha fakatonulea fakapolofesinale ia pe ko ha taha pē 'oku 'iloa pe toka' 'i he komiunitii'.

Ko e hā e ngaahi me'a 'oku kau ki hono fakafonu 'o e tohi fakamo'oni mo'ui lelei?

Ko e tohi fakamo'oni mou'i lelei ko eni' 'oku' 'i ai 'a e ngaahi konga lalahi 'e tolu pea 'oku pau ke fakafonu kotoa ia 'i he lea faka-Pilitānia'.

- Ko ha sivi mo'ui lelei fakasino 'a ia 'e fakahoko eni 'e ha tokotaha fakahoko sivi mo'ui lelei.
- Ko hono faka'ata 'o ho fatafata'.
- Ko e sivi 'o ho toto' mo e tu'uofi'.

Ko e kau fakahoko sivi mo'ui lelei 'e ni'ihī 'oku nau ma'u kotoa pē 'a e ngaahi naunau 'oku fiema'u', 'o lava pē ke nau fakafonu 'a e ngaahi konga kotoa 'o e tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei' 'i he taimi pē 'e taha, ka ko e ni'ihī 'oku nau fa'a talaatu ke ke lava atu 'o fakahoko 'a ho'o faka'ata' mo ho'o sivi toto' 'i ha ngaahi leepi mavahe 'a ia 'oku fakalele ia 'e ha ngaahi kautaha kehe ange mei' a kinautolu. 'E ngali fiema'u foki ke to'o hao toto mo hao tu'uofi 'i ho'o kei 'i he loki ko ia 'o e toketaa'.

'E fēfē nai 'a e fānau iiki?

Ko e kau kole visa pe ngofua folau kotoa pē, 'o kau ki ai 'a e fānau iiki' mo e ngaahi pēpē toki fanau'i', 'oku fiema'u ia ke fakakau mai mo 'enau tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei' pe ko hano fakahū atu 'e ha tokotaha lahi ha'anau tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei ma'anautolu.

- Ko e fānau kotoa pē 'oku si'i hifo he ta'u 16 kuo pau ke fakafe'ao atu kiate kinautolu hanau tauhi pe mātu'a 'i he taimi 'e fakahoko ai 'a 'enau sivi mo'ui lelei'.

- 'Oku 'ikai fiema'u ha faka'ata fatafata ia ki he fānau si'i hifo 'i he ta'u 11.
- Ko e fānau ko ia 'oku nau si'i hifo he ta'u 15 'oku 'ikai fa'a fiema'u ia ke nau fakahoko ha sivi toto tukukehe kapau 'e pehē 'oku nau ma'u ha tu'unga fakafaito'o 'oku ngali fakatu'utāmaki pe ko ha ngaahi fakamo'oni fakakilīniki 'o pehē 'e fiema'u ke ala fakahoko ai hanau sivi toto.
- Ko e fānau ko ia 'oku si'i hifo he ta'u 5 'oku 'ikai fa'a fiema'u ia ke sivi 'a 'enau tu'uofi'.

Ko ho ngaahi fatongia'

- **Kuo pau ke ke totongi 'a e ngaahi fakamole kotoa pē.** Ko e tokotaha fiema'u tohi fakamo'oni mo'ui lelei', pe ko e mātu'a pe tauhi 'o e fānau 'oku fiema'u tohi fakamo'oni mo'ui lelei', kuo pau ke ne totongi 'e ia 'a e ngaahi fakamole ki he sivi mou'i lelei', faka'ata', sivi toto', ngaahi lipooti mei' ha kau toketā makehe mo ha ngaahi sivi 'e toe fiema'u ke fakahoko 'amui ange.
- **Kuo pau ke ke tala 'a e mo'oni'.** Kapau 'e 'i ai ha ngaahi fakamatala loi 'i ho'o tohi kole fakamo'oni mo'ui lelei', 'e ngali ke 'ikai tali 'a ho'o tohi kole folau', fakata'e'aonga'i mo ha ngaahi visa pe ngofua kuo 'osi tuku atu, pea kapau 'oku' ke 'i Nu'usila, 'e ngali fiema'u leva ia ke ke mavahe mei ai.

Ko e hā leva 'a e me'a 'e hoko atu ai?

Ko ho'o tohi fakamo'oni mo'ui lelei' 'e ala ngāue'aki pē ia 'i he māhina 'e tolu 'o kamata lau mei' he 'aho na'e fakamo'oni hingoa ai ki ai 'a e tokotaha fakahoko sivi mo'ui lelei'. Fakahū leva ho'o tohi fakamo'ni mo'ui lelei', faka'ata', ola 'o ho sivi toto' mo e tu'uofi' fakataha mo ho'o kole visa' pe ngofua folau' 'i loto 'i he māhina 'e tolu. Kapau 'oku' 'i ai hao ngaahi makatu'unga fakafaito'o 'oku' ne uesia hono vakai'i 'a ho'o tohi kole ngofua folau' pe ko e tu'unga 'o ho'o mo'ui lelei', 'e ngali ke toe fiema'u atu ha ngaahi fakamatala mavahe ia 'e he Potungāue Fefolau'aki 'a Nu'usila' pe ko ha tokotaha 'i he'ene kau fakahoko sivi mo'ui lelei'. 'A ia kuo pau ke fou 'eni' 'i hano fakahū atu 'o ha lipooti makehe pe ko ha ngaahi toe sivi 'e fiema'u 'amui ange 'a ia 'e ngali te ke toe sio leva ai koe ki ha toketā kehe. Kapau 'oku' lolotonga 'i ai hao fa'ahinga tu'unga fakafaito'o pehē ni, 'e tokoni ki ho'o tohi kole' ha'o 'oatu 'a e ngaahi fakamatala lahi taha te ke ala ma'u' 'i ho'o foomu tohi fakamo'oni mo'ui lelei', fakataha pea mo ha'o ngaahi lipooti fakamuimui taha mei' ha kau toketā makehe.

NGAAHI FAKAMATALA KI HE KONGA TAKITAHA 'O E TOHI FAKAMO'ONI SIVI MO'UI LELEI'

KONGA A: NGAARI FAKAIKIKI FAKAEKITA

Ko e konga ko eni 'oku felāve'i ia mo ho ngaahi fakaiiki fakaekita mo e fa'ahinga ngāue pe ako te ke fai 'i Nu'usila'. Fakamolemole ka ke fakakakato 'a e konga ko eni **kimu'a** pea' ke toki

sio ki he toketaa'. 'Oku mahu'inga ke ke tali 'a e fehu'i kotoa pē koe'uhi ko e fakamatala 'oku' ke 'omai' te ne fakapapau'i 'oku tatau ho'o tohi fakamo'oni mo'ui lelei' mo ho'o tohi kole folau'.

KONGA B: HISITŌLIA 'O E TU'UNGA 'O HO'O MO'UI LELEI'

Ko e konga 'eni 'oku' ne fakanounou'i atu ai 'a ho tu'unga mo'ui lelei' ke tokoni ki he tokotaha fakahoko sivi mo'ui lelei' mo e Potungāue Fefolau'aki 'a Nu'usila' ke fakamahino ai 'a e tu'unga lolotonga 'o ho'o mo'ui lelei'. Fakamolemole 'o **kaungā** fakafonu 'a e konga ko 'eni' ke kakato **mo ho'o** tokotaha fakahoko sivi mo'ui lelei' pe ko hanau fakafofonga (hangē ko e neesi ko ia 'i

he kiliniki'). Kapau 'oku' 'ikai ke ke fakapapau'i ha konga felāve'i mo e tu'unga 'o ho'o mo'ui lelei', kātaki 'o fakahā atu eni 'i ho'o foomu'. Kapau 'oku' 'i ai ha'o ngaahi lipooti tohi mei' ha kau toketā makehe fekau'aki mo ha tūkunga fakafaito'o 'oku' ke lolotonga mo'ua ai, 'e tokoni lahi kapau te ke lava mai mo ia ki ho sivi'.

KONGA C: KO HO'O FAKAPAPAU'

Ko e konga eni te ke fakamo'oni ai 'i he funga 'o e vakai tonu ki ai 'a e toketā na'a' ne fakahoko ho sivi'. Ko e fānau ko ia 'oku nau si'i hifo 'i he ta'u 16 'e 'ikai lava ke nau fakamo'oni 'i he'enau fakapapau', ka 'e fakamo'oni ki heni 'a 'enau mātu'a' pe ko honau tauhi' ma'anautolu. 'I he taimi pē kuo' ke fakamo'oni ai 'i he fakapapau', 'oku' uHINGA leva ia kuo mahino kiate koe 'a e ngaahi me'a ko eni':

- Kuo 'osi mahino kiate koe 'a e ngaahi fakamatala mo e fehu'i 'i he konga A mo e B 'o e tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei' pea ko e ngaahi fakamatala kuo' ke fakahoko 'o kau kiate koe', 'oku tonu, mo'oni mo kakato foki kinautolu.
- Kuo mahino kiate koe ko e fakapapau ko eni' 'oku fakakau atu ki ai mo e faka'ata 'o e fatafata' mo e ngaahi sivi kehe 'o hangē ko e sivi toto' mo e tu'uofi'.
- Te ke fakahā atu ki he Potungāue Fefolau'aki 'a Nu'usila' ha ngaahi mo'oni'i me'a felāve'i mo e tu'unga 'o ho'o mo'ui lelei' pe ko ha liliu 'i he tu'unga 'o ho'o mo'ui lelei' 'a ia te ne ala uestia 'a e ola 'o ho'o kole ngofua folau'.
- 'Oku' ke fakamafai'i 'i heni 'a e Potungāue Fefolau'aki 'a Nu'usila' ke ne fakahoko ha fa'ahinga faka'eke'eke 'a ia 'oku' ne ala tui 'oku felāve'i mo e fakamatala kuo ma'u mei' ho'o tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei' pea ke ne vahevahe atu foki 'a e fakamatala' ni ki he ngaahi potungāue kehe 'a e Pule'anga' ('o kau ai 'a e ngaahi va'a ngāue fekau'aki mo e mo'ui lelei' mo ha ngaahi kautaha muli) ke tokoni ki he faitu'utu'uni felāve'i mo ho'o tohi kole ngofua folau'.

- 'Oku' ke fakamafai'i ai ha fa'ahinga kautaha mo'ui pē 'i Nu'usila' ke ne tuku atu ha fakamatala fekau'aki mo e tu'unga 'o ho'o mo'ui lelei' ki he Potungāue Fefolau'aki 'a Nu'usila'.
- 'Oku' ke fakamafai'i ai 'a e Potungāue Fefolau'aki 'a Nu'usila' ke ne fale'i 'a e tokotaha kole folau tefito', 'a ia 'oku felāve'i tonu mo e tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei' ko ia', felāve'i mo e tūkunga 'oku' 'i ai 'a e ngāue fekau'aki mo e tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei' ko ia', pehē ki ha ngaahi toe fakamatala kehe felāve'i mo eni.
- 'Oku' ke tukupā ke ke totongi 'a e ngaahi fakamole ki he sivi mo'ui lelei' ko eni' pea 'oku' ke loto ke ke fua fakataha 'a e ngaahi fakamole ki ha toe sivi fakafaito'o 'e fiema'u atu 'e he Potungāue Fefolau'aki 'a Nu'usila' 'amui ange ke fakahoko kiate koe pe ko ho'o tama'.
- 'Oku' ke loto ke tuku atu 'e he tokotaha fakahoko sivi mo'ui lelei' 'oku' ne fakakakato 'a e tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei' ki he Potungāue Fefolau'aki 'a Nu'usila' 'a e ngaahi fakamatala felāve'i mo ho'o mo'ui lelei', mo ia 'a ho'o tama'.
- Ke mahino kiate koe kapau te ke fakahoko ha fakamatala loi, takihala pe liliu 'a e tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei' ni 'i ha fa'ahinga founa pē, 'e malava pē ke fakata'e'aonga'i, fakafoki ho'o visa pe ngofua kole folau', pea 'e lau leva ia kuo' ke fakahoko ha hia 'a ia 'e ala faka'ilo pea fakahū pilisone ai koe.

KONGA D: SIVI MO'UI LELEI'

Ko e ngaahi fehu'i 'i he konga ko 'eni', 'e fakakakato pē ia 'e he tokotaha fakahoko sivi mou'ui lelei' ke lēkooti ai 'a e tu'unga 'o ho'o mo'ui lelei fakasino'. Ko e konga' ni foki 'e 'i ai e taimi 'e fiema'u ai ke hu'i ai ha konga 'o ho vala'. 'E fua heni ho lōloa', mamafa', tu'unga ho'o vakai', fanongo' mo e anga ho'o ala matatali 'e he ngaahi konga pau 'o ho sino' hano ki'i tātaa'i pe alasi. 'E fakaongo foki heni 'a e tā 'a ho mafu', mo e mālohi 'a e pamu 'a ho toto' pea 'e ala fakahoko foki heni mo ha ngaahi sivi kehe ke vakai'i 'a e tu'unga 'o ho 'atamai', ngāue 'a ho ma'ama'a' pe ko ha toe me'a pē. Ko e ni'ihi 'o e ngaahi sivi ko eni' 'e ala fakahoko pē ia 'e ha neesi ma'a' e tokotaha fakahoko sivi mo'ui lelei'.

Ko e hou'eiki fafine ta'u 45 pe laka hake ai' 'e fiema'u ia ke nau fakahoko ha sivi ke fakapapau'i ai 'a e mo'ui lelei 'o honau ongo huhu' (hūfanga he fakatapu). Kapau 'oku' ke kau 'i he vaha'a ta'u ko 'eni', 'e lelei pē ke ke fili ha toketā makehe ke ne fakahoko 'a e sivi ko 'eni' pe ko hono 'omi pē 'a e ngaahi ola 'o e sivi na'e fakahoko fakamuimui taha 'e he mīsini mamokalami' pe mīsini fakaongo fatafata' pe huhu.' (Ko e sivi' ni kuo pau na'e toki fakakakato ia 'i he māhina 'e 6 kuo toki 'osi').

KONGA E, F, G: NGAHI OLA 'O E SIVI TOTO', TU'UOFI' MO E NGAHI FAKAMATALA NOUNOU 'O E NGAHI FEKUMI MO E FAKAPAPAU 'A E TOKOTAHA FAKAHOKO SIVI MO'UI LELEI'

Ko e konga ko eni' 'oku fakakakato ia 'e he tokotaha fakahoko sivi mo'ui lelei' 'i he hili 'a 'ene sivi koe' mo 'ene vakai ki he ngaahi ola 'o e faka'ata 'o ho fatafata', pehē ki ho sivi toto' mo e tu'uofi'.

FOOMU FAKAMAFAI KI HONO SIVI 'O E TOTO' MO E TU'UOFI'

Ko e tokotaha kole ngofua folau kotoa pē 'oku ta'u 15 pe laka hake ai kuo pau ke fakahoko hono ngaahi sivi toto. Ko e ngaahi sivi toto kehe' leva 'e ala fakahoko ia 'i ha kole 'a e toketāa' 'o makatu'unga 'i he ngaahi femahino'aki felāve'i mo e hisitōlia 'o ho tu'unga mo'ui lelei' mo e ola 'o ho sivi' fakafaito'o', 'o hangē kapau 'oku' ke mo'ua 'i he mahaki suka'.

'E fiema'u foki ke ke 'omi ha sīpinga 'o ho toto' mo ho'o tu'uofi' ke sivi. Ko e peesi 'uluaki 'o e foomu ko eni' ko e konga ia ki he tokotaha 'oku' ne fakahoko 'a e sivi 'o ho tu'unga mo'ui lelei' ke ne fakahā ai 'a e fa'ahinga sivi 'e fiema'u ke fakahoko'. Kuo pau

foki ke ke fakafonu mo e tafa'aki 'e taha' pea' ke fakamo'oni 'i he fakapapau' lolotonga 'oku' 'i ai 'a e tokotaha na'a' ne to'o ho toto'. Ko e foomu' ni 'e ala to'o fakamavahe'i ia mei' he foomu tohi fakamo'oni sivi mo'ui lelei' 'o ke lava atu mo koe 'i he taimi 'e to'o ai ho toto'.

Ko e fānau ko ia 'oku nau si'i hifo 'i he ta'u 15, 'e ngali fiema'u ia 'i he taimi 'e ni'ihi ke fakahoko hano sivi honau toto' 'o ka 'oku' 'i ai ha 'uhinga fakafaito'o ki ai pe hā mai 'oku ngali ke nau ma'u ha ngaahi faka'ilonga 'o ha ngaahi mahaki pau.

KONGA FELĀVE'I MO E FAKA'ATA FATAFATA'

Ko e tokotaha kole kotoa pē 'oku ta'u 11 pe laka hake ai, 'oku fiema'u ia ke fakahoko hano faka'ata ke tala pe 'oku mahaki fatafata (TB) pe ko ha fa'ahinga mahaki tatau. Ko e faka'ata ko eni' 'oku fiema'u pau atu ia, 'o tatau ai pē kapau ne ke toki 'osi fakahū atu kimui' ni mai ha'o lipooti faka'ata felāve'i mo ha'o kole visa fakataimi pau (ko e lipooti faka'ata ki he visa fakataimi pau' 'oku felāve'i 'ata'atā pē ia mo e mahaki TB).

Ko e peesi ko eni' 'e ala to'o fakamavahe'i pē ia mei' he foomu lahi' 'o ke lava atu mo ia ki he taimi faka'ata'. Kātaki 'o tali 'a e ngaahi fehu'i J1 ki he J6 kimu'a 'i hono fakahoko 'o ho faka'ata',

pea 'oua na'a' ke fakamo'oni 'i he fakapapau' kae 'oleva ke 'i ai mo e tokotaha 'oku' ne fakahoko 'a e faka'ata'.

Kapau 'oku sai pē 'a e ola 'o ho faka'ata' 'o fakatatau ki he lipooti 'a e tokotaha na'a' ne fakahoko 'a e faka'ata', 'e 'ikai toe fiema'u ia ke 'oatu ho filimi faka'ata' ki he Potungāue Fefolau'aki 'a Nu'usila'.

Ko e kakai fefine feitama' mo e fānau 'oku iiki hifo 'i he ta'u 11 'e 'ikai fiema'u ia ke nau kau ki he sivi faka'ata'.